

Základné pojmy – terminologický slovník

Nasledujúca základná terminológia je prispôbená jej prvoradému účelu – aby jasne/zrozumiteľne predstavila kľúčové pojmy používané v oblasti výchovy a vzdelávania odbornej i rodičovskej verejnosti.

Ciele vyučovacích predmetov	konkretizované zámery výchovy a vzdelávania v jednotlivých vyučovacích predmetoch.
Dieťa	fyzická osoba, ktorá sa zúčastňuje na výchovno-vzdelávacom procese v materskej škole, alebo fyzická osoba pred začatím plnenia povinnej školskej dochádzky alebo fyzická osoba, ktorá vystupuje vo vzťahu k svojmu zákonnému zástupcovi, alebo fyzická osoba, ktorá sa priamo nezúčastňuje výchovno-vzdelávacieho procesu v škole.
Disponibilné hodiny	povinná flexibilná časová dotácia vymedzená v RUP, ktorej využitie každá škola konkretizuje vo svojom UP; umožňuje zameranie školy.
ISCED	medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania vytvorená organizáciou UNESCO (ISCED 0 – 8).
Kompetencia	pripravenosť jedinca uplatniť komplex osvojených vedomostí, zručností, spôsobilostí, postojov a hodnôt v praktickom živote; úroveň kompetencie sa v priebehu života mení.
Obsahový štandard	vymedzený obsah pre jednotlivé vyučovacie predmety.
Poznatok	výsledok poznávacej činnosti.
Prierezové témy	tematické okruhy s cieľmi osobitne vymedzené v ŠVP, ktoré podporujú rozvíjanie medzipredmetových vzťahov a akcentujú potrebu prepojenia vzdelávania s rozvíjaním osobnosti žiakov, či reflektovania aktuálnych potrieb spoločnosti; vytvárajú priestor pre formovanie postojov a hodnôt u žiakov.
Profil absolventa	vzdelanostný model absolventa, ktorý zahŕňa komplex kľúčových kompetencií umožňujúcich mu uplatniť nadobudnuté vzdelanie v pracovnom, občianskom, rodinnom a osobnom živote.
Rámcový učebný plán (RUP)	súčasť ŠVP – zoznam povinných vyučovacích predmetov s ich časovými dotáciami, počtom disponibilných hodín a záväznými poznámkami k RUP
Schopnosť	predpoklady, potenciál a dispozície pre určitú komplexnú činnosť, pre určitú aktivitu; rozvíja sa učením.

Spôsobilosť	schopnosť jedinca aplikovať vedomosti a zručnosti v určitom kontexte, ktorý je vymedzený stupňom samostatnosti a zodpovednosti, ako aj mierou zložitosti prostredia.
Stupeň vzdelania	štátom uznaná úroveň vedomostí, zručností a schopností dosiahnutá úspešným absolvovaním uceleného vzdelávacieho programu alebo jeho časti ako predpoklad pokračovania v ďalšom vzdelávaní alebo uplatnenia sa na trhu práce.
Školský vzdelávací program (ŠkVP)	základný dokument každej školy, v ktorom škola konkretizuje obsah výchovy a vzdelávania, ciele a svoje zameranie.
Štátny vzdelávací program (ŠVP)	záväzný dokument, ktorý vymedzuje obsah výchovy a vzdelávania na konkrétnom stupni školského vzdelávania.
Učebné osnovy	povinná súčasť ŠkVP; vytvárajú sa pri zavádzaní novovytvorených vyučovacích predmetov.
Učebný plán (UP)	súčasť ŠkVP – zoznam vyučovacích predmetov každej školy s ich časovými dotáciami na ročníky (povinné i disponibilné hodiny) a poznámkami k UP; vychádza z rámcového učebného plánu.
Vedomosti	poznatky nadobudnuté štúdiom, znalosti.
Všeobecné ciele výchovy a vzdelávania	ciele vymedzené v ŠVP; tvoria spoločný základ pre ciele vyučovacích predmetov a prierezových tém.
Vyučovacia metóda	koordinovaný, špecificky didaktický systém vyučovacej činnosti učiteľa, prostredníctvom ktorého vedie žiaka k dosiahnutiu stanovených cieľov a rozvíja jeho vzdelanostný profil.
Výchova	komplexný proces učenia a socializácie zameraný na dieťa alebo žiaka s cieľom rozvíjať jeho osobnosť po stránke telesnej a duševnej.
Výchovno-vzdelávacia potreba	požiadavka na zabezpečenie podmienok, organizácia a realizácia výchovno-vzdelávacieho procesu spôsobom, ktorý primerane zodpovedá potrebám telesného, psychického a sociálneho vývinu detí alebo žiakov.
Výkonový štandard	vymedzenie úrovne kompetencií v jednotlivých vyučovacích predmetoch.
Vzdelávacia oblasť	zoskupenie príbuzných vyučovacích predmetov s cieľom zabezpečiť nadväznosť a previazanosť ich vzdelávacieho obsahu a rozvíjať vzájomnú medzipredmetovú kooperáciu.
Vzdelávací štandard	súčasť ŠVP – požiadavky na dosiahnutie vymedzených kompetencií v jednotlivých vyučovacích predmetoch; pozostáva z výkonového a obsahového štandardu.

Vzdelávanie	cieľene organizovaný a realizovaný proces výchovného a vzdelávacieho pôsobenia a učenia zameraného na rozvoj dieťaťa alebo žiaka v súlade s jeho predpokladmi a podnetmi, ktoré stimulujú jeho vlastnú snahu stať sa harmonickou osobnosťou.
Zručnosť	schopnosť rýchlo, dobre a spoľahlivo vykonávať opakovaním vytvorené a veľmi dobre osvojené činnosti na základe nadobudnutých poznatkov.
Žiak	fyzická osoba, ktorá sa zúčastňuje na výchovno-vzdelávacom procese v základnej škole, strednej škole, v škole pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a základnej umeleckej škole.
Základná terminológia používaná v oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	
Individuálny vzdelávací program (IVP)	<p>dokument, v ktorom sa plánuje vzdelávanie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Podľa IVP sa vzdeláva:</p> <ul style="list-style-type: none"> – začlenený žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežnej triede školy, t. j. v školskej integrácii, ak je to potrebné, – žiak so zdravotným znevýhodnením v špeciálnej triede školy alebo v špeciálnej škole, ak zdravotné znevýhodnenie žiakovi znemožňuje vzdelávať sa podľa príslušného vzdelávacieho programu pre žiakov so zdravotným znevýhodnením. <p>IVP je súčasťou dokumentácie tohto žiaka. Vypracúva ho škola (triedny učiteľ v spolupráci s ostatnými vyučujúcimi a školským špeciálnym pedagógom) spoločne so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Oboznamuje sa s ním aj zákonný zástupca žiaka. IVP sa môže priebežne upravovať podľa aktuálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka. Schvaľuje ho riaditeľ školy na celý školský rok alebo jeho časť na základe odporúčenia školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie.</p>
Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba	požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa a žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, ich uplatnenie je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa alebo žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti.

<p>Špecifické vyučovacie predmety</p>	<p>predmety určené pre žiaka so zdravotným znevýhodnením bez mentálneho postihnutia. Cieľmi a obsahom sú zamerané na predchádzanie, zmiernenie, kompenzáciu alebo odstraňovanie nepriaznivých dôsledkov zdravotného znevýhodnenia žiaka na jeho výchovu a vzdelávanie. Prostredníctvom individualizovaného obsahu špecifických vyučovacích predmetov sa špecificky podporuje rozvoj schopností, zručností a návykov žiaka s cieľom vytvoriť u neho predpoklady na dosahovanie optimálnych výchovno-vzdelávacích výsledkov v iných vyučovacích predmetoch.</p>
<p>Vzdelávacia oblasť Špeciálnopedagogická podpora</p>	<p>špecifické vyučovacie predmety určené pre žiakov so zdravotným znevýhodnením bez mentálneho postihnutia. Absolvovanie individualizovaného obsahu špecifických vyučovacích predmetov je pre uvedených žiakov povinné.</p>
<p>Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami</p>	<p>ak sa postihnutie, narušenie alebo ohrozenie premietajú do výchovno-vzdelávacieho procesu tak, že žiakovi je potrebné vytvoriť špeciálne podmienky na vzdelávanie, takýto žiak má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a musí byť na škole evidovaný ako žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP). Status žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je aktuálny a nevyhnutný najmä v prípade, keď žiak výrazne zaostáva, resp. nezvláda požiadavky na vzdelávanie bežnej školy. Žiak môže mať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby počas celého jeho vzdelávania alebo len počas určitého, limitovaného obdobia, čo sa posudzuje na základe výsledkov odborného vyšetrenia školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie.</p>

LITERATÚRA

Ako preložiť do slovenčiny český výraz dovednosť? In: *Jazyková poradňa.sk online*. [cit. 2020-02-19]. Dostupné na: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/2816/#ixzz6EZcNwy5i>

KIREŠ, M. *Ako sa žiak stane vedecky gramotným* [pdf]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné na: https://www.nucem.sk/dl/4528/05_UPJ%C5%A0_-_Ako_sa_%C5%BEiak_stane_vedecky_gramotn%C3%BDm.pdf

PETLÁK, E. (2016). *Všeobecná didaktika*. Bratislava : IRIS, 2016. 326 s. ISBN 978-80-8153-064-7

Poznatok. In *Krátky slovník slovenského jazyka online*. [cit. 2020-02-19]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=poznatok&s=exact&c=Tdc6&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=ber nolak&d=noun db&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken&=>

PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. (2003). *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

PRŮCHA, J. (2009). *Moderní pedagogika*. 4. aktualizované a dopl. vyd. Praha : Portál, 2009. 488 s. ISBN 978-80-7367-503-5

Spôsobilosť. In: *ManagementMania online*. [cit. 2020-02-20]. Dostupné na: <https://managementmania.com/sk/zrucnost-skill>

TUREK, I. 2005. *Inovácie v didaktike: Príspevok k realizácii projektu Milénium vo vyučovacom procese na základných a stredných školách*. Bratislava : MPC, 2005. 360 s. ISBN 80-8052-230-8

Vedomosti. In *Krátky slovník slovenského jazyka online*. [cit. 2020-02-19]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=vedomos%C5%A5&s=exact&c=Fe72&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=ber nolak&d=noun db&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken&=>

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>